

LUOTETTAVA PERUSTEOS PYÖRÄILYSTÄ

Varsinaisten kirjoittajien tekstit toimittaneen Kimmo Antilan panos on ollut jouhevan kokonaiskuvan synnyssä varmasti tärkeä. Kirjan vahvuus on eittämättä sen kokonaisuudessa, jossa sujuva kirjoitustyylillä yhdistyy tyyliteltyyn ulkoasuun. Kirja on huolellisesti dokumentoitu ja se sisältää varsin paljon tietoa. Tutkimustöitä on tehty viitseliäästi, sillä kirja tarjoaa varsin luotettavan kuvan pyörän ja pyöräilyn asemasta ja paikasta yhteiskuntamme kehityksessä. Suurimpia käännekohtia olisi voinut nostaa ehkä enemmänkin esiin, sillä nyt ne hautautuvat runsaiden detaljien joukkoon eivätkä välttämättä satu satunnaisen selaajan silmään. Pyöräilyn historiasta kiinnostuneet sen sijaan löytävät varmasti tärkeimmät käännekohdat. Kirja on tärkeä lisä suomalaiseen kulttuuri- ja sosiaalishistorian tutkimukseen. Kirja auttaa alan tutkijoita heidän pyrkiessään hahmottamaan suomalaisen yhteiskunnan yleistä kehitystä: siihen pyöräilyn leviäminen ylhäältä alas – rikkailta tavallisille kansalaisille – antaa oivia rakennusaineita.

Jäin itse miettimään pyörän ja pyöräilyn ympärillä muuttunutta maailmaa. Pyöräähän pidettiin pioneerivuosina varsin nopeana kulkuvälineenä. Jos aikansa ”nopeushullut” valikoituivat pyöräilyn pariin, askartelevatko tämän aikakauden nopeushullut moottoripyörien, ralliautojen ja formuloiden parissa? Edustavatko tämän päivän keskivertopyöräilijät aivan toisenlaista mentaliteettia kuin 1800-luvun lopun pyöräilypioneerit?

FM Jarmo Peltola työskentelee tutkijana Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksella. Hän viimeistelee väitöskirjaansa 1930-luvun lamasta teollisuuskaupungissa.

OLIN ITSE PAIKALLA KUN...

Panu Nykänen

Jouko Koskinen: *Neles. Nelimarkan oivalluksista maailmanmaineeseen.* Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2003. 480 s.

Historioita voidaan kirjoittaa joko tutkimuksen keinoin tai kertaamalla itse koettu historia. Viimeksi mainittu lienee maailman vanhin tapa toteuttaa kyseinen tehtävä. Muistelmateokset ovat ilman muuta tärkeä osa menneisyydestä koostuvan kokonaisuuden hahmottamista. Usein varsinainen tutkimuksellinen historiankirjoitus pääsee vauhtiin vasta kun muistelmateoksia on kirjoitettu tarpeeksi. Suomalaisen teollisuuden historian kannalta muistelmateokset ovat aivan liian harvinaista herkkua. Joitakin tunnettuja poikkeuksia lukuun ottamatta kotimainen teollinen toiminta on iältään nuorta. Vientiteollisuutemme nykyiset lippulaivat ovat syntyneet vasta viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana, ja suomalainen insinööri ja yritysjohtaja on tottunut vaikkomaan. Tästä syystä menetämme huomattavan määrän omaan teollisuutemme arvokkainta pääomaa – kirjoittamatonta teolliseen toimintaan liittyvää osaamista, jonka välittäminen tuleville polville olisi todella tärkeää.

Jouko Koskinen on kirjoittanut 2003 julkaistun Neles-yhtiön historian *Nelimarkan oivalluksista maailmanmaineeseen*. Esipuheessaan kirjoittaja kertoo halunneensa huolehtia yrityksen historian kirjoittamisesta ”mahdollisimman totuudenmukaisesti” ja käsittelevänsä ”normaaleista historiikkeista poiketen myös ammattiyhdistysliikettä”. Projektilla ei ole ollut nimettyä historiatoi-

mikuntaa. Historiaprojekti on käynnistynyt 1992, ja aikaansaatu tiiliskivi on erikoinen kokoelma ”suoraa puhetta Neleksen toimintafilosofian mukaan”. Onko kysymyksessä historia, omaelämäkerta vai vapaa kertomus siitä, mitä kirjoittaja ymmärsi tapahtuneen tarkastellessaan itse yhtiön kehitystä pääkalon paikalta?

Kirjoittaja vastaa oikeastaan itse esitettyihin kysymyksiin. Kirja on selkeästi yrityksen entisen toimitusjohtajan tekemään suhteellisen laajaan haastattelukierrokseen perustuva kertomus siitä, miltä yrityksen toiminta näytti ylimmän johdon perspektiivistä tarkasteltuna. Tarina alkaa sinänsä varsin ansiokkaalla tutkimuksellisella osalla ajasta, jolloin Koskinen ei itse ollut vielä yrityksessä mukana. Kirjoituksen tyyli muuttuu Koskisen edetessä yrityksen organisaatiossa aloitettuaan E. Santasalo Oy:ssä 1962. Siirtyminen Neles Oy:n teknilliseksi johtajaksi 1968 ja seuraavan vuosikymmenen lopulla yrityksen ylimpään johtoon muuttavat kirjoittajan omaa kokemuspiiriä ja saman tien tapaa, jolla yrityksen historiaa kirjoitetaan.

Kirjahan on erinomainen ja laajuudessaan huolimatta sujuvasti kirjoitettu esitys siitä, miten suomalainen yritys nousee maailman johtavaksi venttiilien valmistajaksi – samalla kirja tallettaa joukon todennäköisesti muuten unohtuviksi tuomittuja henkilöhistorioita. Kirjaa ei kuitenkaan voi olla vertaamatta Nils Björklundin 1983 julkaistuun teokseen *Kakkosmie. Metalliteollisuutemme vaiheita henkilökohtaisesti koettuna*. Siinä missä Björklund otti härkää sarvista ja säilytti alusta loppuun asti omaelämäkerrallisen kertomuksen tyylilajin, Neleksen historia luo otsakkeestaan lähtien personaaliunionin kirjoittajan – toimitusjohtajansa – ja yrityksen välille, ja lukijalle syntyy epäily lopputuloksen tasapuolisuudesta ja kattavuudesta. Teoksen suurimmat ansiot ovat yrityksen johtoon liittyvien tapahtumien tarkassa kuvaamisessa, erityisesti toiminnan

kansainvälistymisen kaudella, ja heikkoudet yrityksen ympärillä tapahtuvien asioiden näkyvän subjektiivisessa arvioinnissa. Kirjaa voinee käyttää hyvin esimerkiksi oppikirjana siitä, miten kasvavan yrityksen tuotantoa johdetaan.

Teokseen sisältyy myös lyhyt esitys 1990-luvun alun laman syistä ja vaikutuksesta tähän aikaan jo laajalla kansainvälisellä kentällä toimineeseen yritykseen. Näitä kirjoituksia tarvittaisiin paljon enemmän. 90-luvun lamasta ei oikein ole kukaan uskaltanut kirjoittamaan. Teknologia-Suomen historian tärkeimmän taloudellisen käännekohdan tarina kirjoitetaan vielä moneen kertaan uudelleen eri näkökulmista. Tapah- tumissa mukana olleiden päätöksenteosta vastanneiden henkilöiden kertomukset tapahtuneesta ovat kullannarvoisia tiedonjyväsii, joista suuren laman kokonaiskuva aikaan rakentuu.

Neleksen historia on tärkeä pala suomalaisen teollisuuden historian palapeliin. Lopputuloksen kannalta olisi kuitenkin ollut parempi nimittää projektille lopputulosta tasoittava historiatoimikunta ja ainakin otsikoida teos selkeästi toimitusjohtajan pallilta kirjoitetuksi.

Kirjoittaja on Teknillisen korkeakoulun historian-
tutkija.
panu.nykanen@tkk.fi